

Armsad õpilased, head õpetajad, sõbrad!

Oleme kogunenud tähistama õppur-sõduri mälestusmärgi püstitamise 80. aastapäeva. Me kõik oleme kuulnud noist vintsutusist, mida see Ferdi Sannamehe loodud kuju on pidanud üle elama. Ma ei hakka neid siin ümber jutustama. Kujud on lõppkokkuvõttes vaid sümbolid. Need vaid tähistavad, märgivad ära, mis on olnud. Või – nagu samuti hästi teame – märgivad asju, mida väljaspool võltsajalugu pole tegelikult kunagi olnud.

Kuid see väike, eestilikult tagasihoidlik, pika ja kurva looga kuju, tähistab midagi väga õilsat Eesti rahva ajaloos. See märgib nende noorte meeste, koolipoiste panust, kes koos tsaariarmees tulnud eesti ohvitseridega moodustasid vabatahtlike üksusi ning läksid esimestena vastu jõuliselt peale tungivale Punaarmeele.

Nende poiste, aga ka tüdrukute varustus oli nigel. Mundreid eriti polnud, relvad olid sageli vanad venelaste või jaapanlaste omad ning need vineerist ja liivast niinimetet soomusrongid, millega õpilased läksid 1918. aasta detsembris Punaarmeele vastu, olid need õppurid ise Tallinnas kokku pannud.

Ajaloolaste hinnangul oli aga nende abiturientide pannus otsustav. Tsiteerin sõjaajaloolast Hannes Walterit:

“Ei ole vist tarvidust tõestama hakata, et Eesti Vabariiki ei oleks sündinud, kui meie koolipoisid ja üliõpilased poleks kriitilisel hetkel haaranud relva ja oma elu kõhklematult Eesti iseseisvuse eest kaalule pannud.”

Tänu oma realistist isale, sain ma tuttavaks ühe teise veelgi vanema realistiga – Ilmar Raamotiga. Tema oli üks nendest poistest, kes jõuluajal 1918, kui oli veel vähe usku Eesti vabadusse, läks vabatahtlikult Vabadussõtta.

Eesti riiki alles tehti. Saksa väed olid just taganenud Tallinnast, Kaitseliitu alles hakati moodustama, Vene väed rullusid Tallinna suunas. 26. detsembril asusid 17- ja 18-aastased koolipoisid rinde poole teele. Jättes kooli maha, läksid Raamot ja – nagu ta ise jutumärkides ironiseerib – tema „löögirühm“ rindele, mis asus siis juba siinpool punaste kätte langenud Tapa linna.

Löögirühm oli jagatud koolikaupa väiksematesse rühmadesse, kellest igaühte tuntigi oma kooli nime järgi. Esimeses lahingus sai surma nii Raamoti kõrval seisnud ohvitser kui ka kuulipildur, kellele Raamot söötis padrunikassette.

Aasta hiljem oli too 18-aastane koolipoiss ohvitser ja rooduülem. Ta oli läbinud sõja, ta oli aidanud luua Eesti Vabariiki ning andnud sellega ka eesti rahvale, meie vanematele ja vanavanematele, ehk meile kõigile, võimaluse jääda ellu, mis muidu olnuks üsnagi küsitav, sest poleks Eesti olnud ajavahemikus 1920–1940 iseseisev riik, siis ma ei tea palju meid siin üldse oleks.

Umbes kahest tuhandest Vabadusristist, mis Eesti kodanikele annetati, said kooliõpilased 600 ja üliõpilased 150. Kui Eesti sõjaväest sai Vabadusristi keskmiselt üks viiekümnest võitlejast, siis üliõpilastest iga kolmas ja õpilastest iga kaheksas. Nii moodustasid 5400 õpilast ja üliõpilast koos ohvitseridega Eesti sõjaväe tuumiku, mille tegevus otsustaval hetkel määras ära Eesti saatuse.

Noorte osatähtsust määratles kindral Laidoner nii: “Koolipoisid tõid meile usu, et meie võidame, ja see on suurim and, mis nad on andnud Eesti Vabariigile ta sünniajal.”

Ärme siis unusta, ärme unusta nende koolipoiste ja tüdrukute panust, seda, mida see kuju siin tähistab. Ja küsigem igaüks iseendalt, seistes siin külmal novembrikuu päeval: kas meie oleksime ka ise valmis niimoodi – nende kombel – oma riigile pühendumata?